

L'àlbum multicolor

Louise Dupré

Traducció de
Montserrat Gallart i Sanfeliu

Editorial Trípodde

TRÍPODE

Títol original: *L'album multicolore*

© Louise Dupré, 2014

Primera edició: febrer de 2020

© de la traducció: Montserrat Gallart i Sanfeliu, 2020

© de la fotografia de l'autora: Méliissa Giguère

© d'aquesta edició: Pilar Blasco Prim. Editorial Trípede
Carrer Aribau, 114, entl.4a. Barcelona, 08036

www.tripode.cat

Instagram: www.instagram.com/editorialtripode/

Facebook: www.facebook.com/TripodeEditorial/

Twitter: twitter.com/Ed_Tripode

Disseny i maquetació: Elma Presas

Correcció: Helena Batlle

Impressió: Romanyà Valls

Imprès a Catalunya

ISBN: 978-84-120651-6-9

Dipòsit legal: B 4419-2020

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb el permís dels seus titulars, a part de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO si necessiteu fotocopiar-ne o escanejar-ne fragments.

A la meva família,
en memòria de Cécile.

I

Un perfum de crisantems

La contemplo al seu llit, blanca, tan blanca com el llençol. Acaba de morir, la meva mare, i encara no m'ho crec. Al meu costat, l'infermer també se sent sorprès. No fa ni una hora que m'ha parlat d'un protocol que s'imposaria aviat, quan arribés la fase d'angoixa respiratòria. *Angoixa*, he encaixat aquesta paraula com un cop de puny. *Angoixa*. Des del fons del seu son, potser ella ho ha sentit, potser ha decidit marxar abans. Em sento alleujada, és el sentiment que experimento davant la meva mare, que té el rostre serè, que encara és tèbia, com si s'hagués submergit en un somni feliç.

Al llarg del capvespre, el dolor se li havia llançat al damunt com una bèstia, i havia començat a devorar-li les vísceres. He demanat a la infermera que cridés el metge. Ha acceptat augmentar-li la dosi de morfina, no es deixa morir patint una dona de noranta-set anys. Ha acabat endormiscant-se. Dreta al seu capçal, he plorat per ella, pels milions d'éssers vius, humans de totes les races, animals de totes les espècies que, des que el món és món, han mort amb un

dolor extrem. Qui és aquest Déu que considerem infinitament bo i amable?

Acarono el rostre de la meva mare. He sentit dir que cal parlar a les persones que acaben de morir. La consciència no és com el cor, que s'atura de sobte; la consciència va esborrant-se lentament. Aquesta creença té algun fonament? Ho desconec, però parlo a la meva mare, li dic que l'estimo, em resulta més fàcil ara que quan era viva, mai no li van agradar les grans efusions. Llevat d'aquestes darreres setmanes. Li costava més contenir-se, somreia quan l'abraçava, permetia que l'abrigués al moment d'anar al llit.

Espero els meus dos germans, que no deuran tardar. Fa uns minuts que els he despertat. No he hagut de donar-los explicacions, n'hi ha hagut prou amb el timbre del telèfon. L'infermer em pregunta si ha de tornar a posar la mare dins del llit. No, no cal pas fer teatre. Que mantingui la posició que té ara, que els meus germans la vegin com l'he vista jo. Ell surt i l'habitació retorna al silenci. Finalment puc pensar en la mare, puc pensar en la seva mort. Durant molt temps vaig imaginar un guió teatral. Ella em mira, jo li agafo la mà, i exhala el seu darrer sospir amb consciència plena. Mai no hauria imaginat que la mort pogués ser tan banal. Rebem una injecció de morfina i ens adormim, com després d'una jornada difícil.

Després, qui som? Una ànima, un fantasma, un cos desposseït, una ombra, un retrat que a poc a poc es va difuminant, un record, un nom inscrit damunt d'una tomba? No puc allunyar els ulls del rostre ara ja sense arrugues de la mare.

Les petjades del temps en què va estar viva s'han esborrat. Introduint-me en la nit glacial, em deixo lliscar amb ella en un temps perfectament llis. Esdevingut estàtua...

Vetllo ma mare morta, soc l'única que vetlla aquí? Fa un instant, al moment de la morfina, passant pel passadís negre fins al taulell de guàrdia, he vist una dona jove a través d'una porta entreoberta, escrivia dins del llit. Per tant, aquí es pot escriure, en el silenci dens d'aquest departament postoperatori. M'he endut aquesta imatge amb mi, com si pogués encoratjar-me.

El període del coratge ara ja s'ha acabat. No tornar a veure la mare sofrir com ha sofert aquest vespre és l'única realitat que em permet acceptar la seva mort, és el meu consol. Al final de la tarda, el metge havia predit una peritonitis, i sens dubte és això el que ha passat. Però no ho sabrem del cert, no farem autòpsia. El seu cos es descompondrà en pau, al cementiri, a prop del cos del meu pare. Tota la nostra infantesa sota la mateixa tomba.

Penso en nosaltres, els fills de la meva mare, com un bloc indivisible. «Els nens», acostumava a dir; fins i tot quan ja ens havíem fet grans, ens reunia tots tres en una mateixa imatge. Ens va estimar amb un amor de dona que havia desitjat ardentment tenir fills. I nosaltres la vàrem estimar amb passió, això és el més important sota aquesta pàl·lida llum de la nostra darrera intimitat. Les enrabiades, els malentesos, els petits enuigs que hagi pogut tenir jo, al llarg dels anys, en relació amb ella han desaparegut, com les arrugues del seu rostre. És una mare perfecta que es va refredant a poc a poc en el llit blanc.

Voldria que els meus germans no arribessin encara, voldria que no vinguessin a buscar la meva mare. Romandre només jo, a prop seu, per tota l'eternitat. Ja no ploro, ara estic en xoc. No és pas l'absència, la mare és aquí, ben present en aquesta mort que he convocat al llarg de tot el vespre. L'absència anirà instal·lant-se a poc a poc, com una befa, quan em prendran el cos de la mare. Ja ho espero. Des del novembre que m'hi preparo per evitar el pitjor. La malaltia, per exemple. Moltíssimes dones cauen malaltes després que se'ls mori la mare. El meu cos serà capaç d'assumir el dol?

De sobte, un grinyol, algú empeny la porta. Els meus germans, l'habitació retorna a la vida. Estem junts, altra vegada, com fa cinquanta anys, i la mare enmig nostre. Potser ens sent, potser les nostres veus li arriben de molt lluny entre una boira. La vetllarem fins que ens la vindran a prendre. Cal deixar els traspassats a l'habitació dues hores més després de la constatació de la mort, la llei ho imposa. I si no estiguessin realment morts? I si ressuscitaven? El metge encara no ha passat. Millor, tindrem la mare fins a l'albada.

Cap remor a la planta, tots els pacients semblen dormir, parlem d'ella en veu baixa, recordem fets i coses, després acabem debatent sobre els funerals: hem d'optar per un servei religiós o fer una cerimònia laica? Ella volia ser enterrada? Incinerada? No sabem res de les seves darreres voluntats. Durant les llargues jornades que havia passat amb ella les setmanes precedents havia intentat esbrinar-ho. No havia aclarit res, sens dubte les meves frases havien estat massa vagues

però, podem fer preguntes directes a algú que ja no és sinó una ombra? Jo, no. Jo, no a aquesta mare.

Com si m'hagués llegit el pensament, mentre prenia el te, deia «D'aquí a menys de tres anys, seré centenària». I jo bellugava el cap, intentava creure-m'ho. Però de seguida la meva fe feia un lloc a la inquietud. A partir de l'estiu, ella havia fet una ràpida davallada, com estaria al cap d'uns mesos? Viuria més de cent anys, com aquelles mortes vivents que surten a la primera pàgina dels diaris?

Els meus germans també semblaven alleujats. De vegades, desitjar que la mort arribi és un acte d'amor. Expliquem anècdotes de l'època llunyana en què ella era la nostra mare totpoderosa, tot seguit, ens acostem al llit per torns, l'acaronem, l'abracem. Tornem a ser la seva niuada, els ocellets que esperen la becada de cada dia. Per no gaire temps. Arriba el metge i ens arrenca de la infància, ens prega que sortim, vol aixecar acta de la mort.

La nostra mare és realment morta, el metge ens confirma el que ja sabem. Dona l'aliança de la mare a un dels meus germans, que me la lliura. La faig lliscar al dit i premo el puny. Sento que una altra vida acaba d'entrar-me a les venes. Em sento a punt per fer front, sola, a la realitat. Per primera vegada intueixo la meva pròpia mort en un llit d'hospital, en una nit glaçada de desembre. Però no sento cap vertigen, cap tristesa. Només demano força, la força necessària per enfrontar-me al trencament del temps.

* * *

Aquest matí m'he llevat amb el sentiment d'haver viscut al costat de la mare sense conèixer-la, sense saber qui era abans d'esdevenir ma mare. *Abans*, durant la seva infància, l'adolescència, els estudis amb les religioses de la Congregació de Nostra Senyora, els seus primers amors, la feina al despatx, la seva estada a Toronto, les trobades amb el pare, l'inici del seu matrimoni. Tots aquests moments d'una vida que es juxtaposen, que es completen, que de vegades poden xocar però que, si s'introdueixen en un quadre, arriben a formar un retrat més o menys coherent. He anat a buscar l'ordinador, l'he dut fins al llit i he començat aquest relat. «L'Esriptura constitueix la meva pregària personal. L'esriptura és la pregària que faig per als morts», sosté Madeleine Gagnon. Pregària de la mà esquerra, que obre lentament una ferida secreta, enfonsada en el silenci. Per a mi, que ja fa molt temps que no sé pregar, ¿podrà el fet d'escriure donar-me la interioritat que alguns anomenen *la fê*?

Soc ben bé filla de la meva mare. Ella no creia en Déu. Son pare tampoc. Record dels meus cinc anys. El metge se n'acaba d'anar, l'àvia té els ulls vermells. «Hem de cridar el mossèn», diu. La mare fa que sí amb el cap, no s'adona que jo escolto, no té temps d'estar per mi. Sento la paraula *hemorràgia*, deu ser una paraula terrible, perquè tot seguit afegeix, «es morirà». Jo em porto bé, jugo amb els meus germans petits sense plorar. La mare va i ve entre el bany i l'habitació on jau l'avi, que vomita sang, nosaltres no hem de molestar-lo. Ens quedem a la sala. De sobte, sentim que truquen a la porta, entra un home amb una indumentària negra i llarga fins als peus, és un

sacerdot, ja ho sé, perquè vaig a missa els diumenges. Entra a l'habitació, i al cap d'uns minuts el veig que en torna a sortir; el meu avi s'ha negat a rebre els darrers sagraments. Ha viscut sense Déu, morirà sense Déu.

La mare havia passat els seus quaranta darrers anys sense Déu. Tanmateix, poc abans de morir, en algun dels seus moments de lucidesa es plantejava preguntes. Jo havia arribat a respondre-li que sí, que potser la nostra ànima ens sobreviuria. Qui sap? Però les galtes se m'enrojolaven, com quan, de petita, li deia mentides. La infància mai no és lluny, quan ens trobem davant la nostra mare.

Durant molt temps, vaig creure que em seria més fàcil escriure sobre ella després de la seva mort. Ja no temeria entristir-la, ja no hauria de protegir-la. Aleshores podria dir la veritat completament nua. Però, la veritat, què és? Voldria cenyir-me al màxim als fets, transmetre el seu record intacte, fer-la reviure en els seus més mínims gestos, en les paraules més intranscendents. Tant en les seves grans conviccions com en les petites. Precisament, si em confessava a mi mateixa la veritat, hauria d'admetre que intento l'impossible. En mi hi ha una ceguesa. I, tanmateix, insisteixo, m'enfonso en aquesta ceguesa.

Em pregunto per a qui escriuré aquest relat. ¿Per a la meua filla, per al meu net, per als meus germans o les cunyades, per als nebots o la neboda? Però la dona que he vist morir sempre serà únicament la meua mare. Això ho he sentit, de vegades de manera violenta, al llarg dels mesos en què l'hem acompanyada, cadascú quan ens corresponia. Fins i tot abans.

En relació amb ella, ocupàvem espais diferents. No tenia la mateixa mena de converses amb nosaltres tres, no ens feia pas les mateixes confidències, callava, a l'un o a l'altre, aspectes diversos de la seva salut. Volíem pensar que patia pèrdues de memòria. De fet, desconfiava de nosaltres. I amb raó. Els senyals de la vellesa s'acumulaven, i nosaltres ens preocupàvem. Ella ho notava. Alguna vegada em telefonava enfadada contra l'un o l'altre de nosaltres quan havíem d'ocupar-nos de les seves coses. «Encara puc, jo», ens deia. «Què hi teniu al cap?». No és terrible pensar que, cap al final de la vida, una mare pugui arribar a considerar com a adversaris els fills que ha dut a dins, que ha criat i que ha estimat?

Les darreres setmanes no entenia per què nosaltres insistíem a quedar-nos a prop seu. Si estava envoltada de veïns, de cuidadors, d'una dona de la neteja, de cuiners, del gerent, del conserge, del telèfon, de la teleassistència, què podia passar-li? Per què havíem de témer que ensopegués i que romangués hores sense ser atesa? «Tu també podries caure al bany», em deia. Al principi, li recordava el seu accident cardiovascular, jo hi insistia, i el seu metge també estava preocupat, i si es trencava el maluc? Però sempre se n'oblidava, volia oblidar-se'n. Aleshores vaig començar a callar. La mare s'estava tornant com un infant. El meu infant? Hi ha tot un món entre un nen que veiem créixer i una dona que es va deteriorant. Prop de la mare es vivia, hora rere hora, una profunda tristesa.

Al matí cada vegada es despertava més tard. Cap a les nou, jo empenyia a poc a poc la porta de la seva habitació. En el seu

son ja tenia damunt del rostre la màscara de la mort. Amb el cor que em batejava, escoltava per veure si encara respirava. Tot seguit, tancava la porta, més calmada i decebuda alhora. Que morís mentre dormia, al llit que l'acollia des que es va casar, el llit on havia conegut l'amor, on ens havia concebut, vet aquí el que jo li desitjava. I el que desitjava per a nosaltres. Així no coneixeria la vida depriment d'una residència de llarga estada.¹ Aviat hauríem de prendre una decisió. No podríem continuar fent relleus durant mesos en aquell pis de la nostra ciutat natal. Però retardàvem el moment de la veritat tot esperant un miracle, i el miracle no arribava.

M'estimava més veure la mare morta, que haver d'anunciar-li «te'n vas d'aquí». Havia nascut a pocs centenars de metres d'allí, en un dúplex ja enderrocat. Després, els seus pares s'havien fet construir una casa en un carrer del veïnat. L'havien educada allí, i a nosaltres, els seus fills, també, després de la mort del nostre avi. I, com nosaltres, els seus nets més grans hi havien dormit, menjat i jugat. Un cop mort el pare, la mare havia tornat a anar a viure prop del lloc on havia nascut. Des de feia vint-i-vuit anys, vivia en aquell immoble que feia poc havien transformat en residència per a gent gran, amb els serveis habituals, menjador, dona de la neteja, infermera.

Sherbrooke era tota la seva vida. Pronunciava aquest mot a l'anglesa, com antigament, quan la ciutat encara recordava els seus orígens legalistes. Nosaltres, tots tres germans, havíem

¹ Al Quebec anomenades *Centre Hospitalier de Soins à Longue Durée* (N. de la T.).

marxat de la ciutat en iniciar la vida adulta. La feina ens havia dut en altres indrets, però sovint tornàvem a Sherbrooke per visitar la mare. Ella només en sortia en les ocasions importants, una festa familiar, un enterrament... Cada vegada era com arrencar-la del lloc. Però s'apropava el moment en què hauríem d'obligar-la a deixar-ho tot i que vinguéss a viure amb un de nosaltres, s'apropava el moment en què ja no podríem més. Allò la mataria, sens dubte. Allunyava de mi aquella idea com els mals pensaments dels meus dotze anys.

A quina edat podem assumir el risc de matar la nostra mare? A l'escola no ens ho han ensenyat, això. Els pares moren més joves, s'ha de dir, ningú no arribava als cent anys. Pertanyo a la primera generació que ha de fer front a aquesta qüestió. I que ha de trobar-hi una resposta. O esperar que la resposta s'imposi com una evidència.

Potser escric aquest relat amb la secreta intenció de demanar perdó.

* * *

La mort de la mare m'ha deixat sense veu, sense tristesa, sense esperança. Com si m'haguessin exiliat al desert Àrtic. Soc aquí, condemnada a errar, sola, avanço enmig de la blancor, dono voltes pels llocs exsangües de la meva memòria, incapaç de projectar-me cap a qualsevol futur. I romanc hores a la meva habitació, amb els ulls fixats en un dibuix de Louise Robert. Trets fins, negres, colors pastel, gargots diversos, taques rosades, com gotes de sang diluïdes, i una finestra grisa, closa, que no deixa entreveure res del paisatge. Després, a sota del quadre, aquesta inscripció en lletres vermelles: «Això hauria pogut existir en un somni». Sí, la impressió que aquesta nit del 30 de desembre del 2011 ha estat un somni, un invent, una autèntica ficció. La mare no és morta, la gent no mor sense acomiadar-se. Preveiem, prevenim, deixem escrites les nostres darreres voluntats, diem com volem que sigui el nostre funeral. Protegim els fills, som mares fins al final. Però, si actuem així, vol dir que veiem venir la mort, que podem reconèixer-la.

La capacitat de negació de la mare. Havia parit els tres fills sense dolor, tampoc no va patir durant la menopausa, cap palpitació, ni fogots ni malestar. Al novembre, no havia tingut cap accident cardiovascular; no tenia dificultat en la mobilitat. Em manava que tornés a casa meva, em retreia que jo ho veia tot negre, que m'angoixava inútilment, per què no confiava en la vida? A mi em bullia la sang. Mirava de contenir-me. No explotar, sobretot no explotar, no afegir més dolor a la pena. Que potser podem enfadar-nos amb una dona acorralada contra una finestra grisa, closa?

Sí, estic preocupada, ansiosa, angoixada, no me'n sento pas orgullosa, he necessitat anys per arribar a ser el que soc, ma mare sabia perfectament com provocar-me. Però la meua inquietud jo l'havia heretada d'ella. «Siguis prudent», no parava de dir-me, fins i tot en els seus silencis. Calia coratge per fer-me retret del que ella mateixa m'havia transmès. O bé una clara inconsciència. O bé un sentiment tal d'impotència, que ja no ens fa capaços de preservar aquells que estimem. Que potser atacar no és la millor manera de defensar-nos?

No s'equivocava, nosaltres havíem esdevingut traïdors. No podíem abandonar-ho tot per fer torns i passar setmanes senceres a casa seva, ho reconeixia en moments de lucidesa. Aleshores, amb veu descoratjada confessava: «Això no durarà pas». Amb el cor oprimat, jo hi insistia. Al cap d'uns minuts ja se n'havia oblidat. L'endemà repetiria les mateixes paraules, els mateixos arguments, la petita esperança que una frase romanguí, finalment, en algun replec de la seva memòria. I que accepti deixar casa seva.

Li prenia la tensió, la rentava, li preparava el menjar, li tallava la carn, li manava que agafés el caminador per anar al bany, la duia a la seva habitació a l'hora de la migdiada, l'abrigava a la nit, la vigilava quan s'alçava per anar al lavabo, li marcava el número de telèfon de les seves amigues. Em tornaven els reflexos de germana gran. Vigilar els germans petits, entretenir-los, consolar-los. I allò que la mare anomenava *ser assenyada*. Cedir, perdonar. De seguida vaig aprendre a posar la raó per davant dels arravataments.

Al llarg dels dos mesos que ha durat el declivi de la mare, vaig esperar les llàgrimes, com esperem la pluja en temps de sequera. Però res. Un total entumiment. Parlar, funcionar, acomplir, com una autòmat, els gestos quotidians, tenir cura, amb el cor com un bloc de marbre. He viscut aquests dos mesos obsedida per una imatge; ma mare que travessa la porta de casa seva per última vegada, ma mare que deixa al seu darrere els mobles heretats dels seus pares, la seva màquina de cosir de pedal, la seva coberteria de plata, les seves figuretes i tasses de porcellana, el piano desafinat i, al damunt, una reproducció descolorida de les ballarines de Degas, tots aquells objectes que van veure la nostra infantesa, els nostres amors, els primers trencaments, les nostres inquietuds de pares novells, les nostres decepcions. Privada del seu petit món, la mare seria només una dona vella destruïda. I nosaltres també hauríem d'abandonar el nostre passat.

Jo li hauré amagat la realitat fins a la fi. El matí de la seva partença cap al Quebec, on viu el meu germà petit, vaig recórrer a tots els papers que havia representat a l'escola, a l'època en què feia teatre. Amb veu ferma, vaig dir-li que havia de tornar a casa, a Mont-real, per ocupar-me del meu net. Sortosament, el meu germà i la cunyada la convidaven a casa seva per Nadal. El Cap d'Any, el passaríem tots junts. No vaig aclarir-li on el celebraríem. Probablement vaig ser convincent, va acceptar la idea de bon grat, va voler entendre que aviat tornaria a casa seva. La mentida tenia un aspecte positiu, no li faria l'efecte que travessava el llinard de casa seva per darrera vegada. Però,

al moment de marxar, en un arravatament de coqueteria, em va demanar que li ajustés bé el barret de moher, tot seguit es va mirar llargament al mirall de la seva habitació, damunt del tocador, i va xiuxiuejar: «Avui deixo el meu pis». Volia dir, potser, definitivament? Durant uns quants dies? Potser també ella havia jugat a aquell joc. En el fons, era més lúcida del que jo em pensava.

Quan la vaig abraçar ja dins del cotxe, jo ignorava que, al cap d'una setmana, la retrobaria en una habitació d'hospital botida de morfina. Ignorava que no celebraria el Cap d'Any amb nosaltres. Jo tampoc no vaig voler veure venir la mort. Sens dubte, pressentia el que va expressar el poeta Paul Bédouin, «la mare, morta, ens arrabassa la humanitat».

* * *

L'escriptura se'm resisteix. Mai no se m'havia resistit tant. ¿Pudor, dificultat per acceptar la realitat, refús d'haver perdut la mare? Extrec cada frase d'una mena de boira, en la qual sento el ressò, mil vegades reverberat, de paraules que no puc copsar, com si fossin pronunciades en una llengua desconeguda. Al matí, m'instal·lo davant del teclat i espero. Aguaito un primer raig, una claror, la tremolor d'una suite sonora, el bressol d'un ritme que il·lumina el rostre de la mare, fred i endurit. Presa en el parany de la mort, m'és impossible escriure. Cal que pugui combatre la imatge de la mare separada de mi per sempre, separada dels meus germans, de la nostra infància, de la nostra ciutat natal. Cal que m'acarnissi, que planti cara a l'absència. Cada matí reviscolo la memòria. Cada matí he d'acceptar d'enfonsar els dits en el dolor.

A partir de la nit del 30 de desembre, la vida ocupa tot l'espai: funeral, agraïments, i la inevitable neteja del pis, del qual hem hagut de tornar les claus. Em vaig proposar jo mateixa per a fer-la, que potser no era la millor manera de fer front al dol? Vaig fer tria, vaig llençar coses, vaig omplir caixes i més caixes, vestits, vaixel·la, petits objectes dels quals em sentia incapaç de desprendre'm. Coses banals i sovint inútils, un vell moneder, una tela pintada per una veïna, una imatge mig trencada de la Verge. I, de sobte, un objecte concret em trambalsava. El termos del pare, o aquell pot d'olives Gattuso en forma d'òliba, que havia servit de guardiola, ¿havia estat d'un dels meus germans o meu? A la mare li era difícil tenir el necessari per viure, i feia el que fos per aviar-nos.